

ságuak lettek, de természetes zöld színöket elvesztve, halvány sárgák lettek. A vörös üveg alatt, a mellett, hogy színök, külsejük teljesen normalis maradt, 423 mm. magasságot értek el s virágozni is kezdettek. A levelek rendkívül érzékenyek voltak. Kísérlet tétett más növényekkel is, az eredmény azonos volt.

Flammarion Kamille kísérleti állomásának vezetője, Mathieu kísérletet tett a virágok színének és illatának fejlődésére is s azon meggyőződésre jutott, hogy a színre nézve legkedvezőbb hatásu a fehér fény. Az tapasztalta, hogy az orgona (szelence, *Syringa vulgaris*) ibolya színü virágai sötét vagy szines üveg alatt elvesztették színöket. Némely vörös virág vörös üveg alatt zöld színben fejlődött ki.

A vörös levelü *Coleus*-fajok vörös világitás alatt elhalványodtak s kék fényben sárgák lettek. Az illatra nézve legjobb hatásu-nak a vörös fény bizonyult.

Végül a lemetszett virágok a fehér és vörös fényben gyorsan elhervadtak, a kék fényben ellenben sokáig üdék maradtak.

Küzdy Árpád.

Madárvédelem.

Az Országos Állatvédő Egyesület 1900. évi febr. hó 25-én tartott közgyűlésén előadta

Herman Ottó.)*

Az ember kebelében lakozó legtisztább, legnemesebb és éppen azért valóban szent érzelem, a könyörületesség nevében emelem föl szavamat e nemes egyesület közgyűlésének kegyes színe előtt, hogy külön is felhívjam a madarak védelmére; védelmére azoknak a kedves teremtéseknek, a melyeket a népszellem szeretete az „égi“ jelzővel ruházott föl.

*) Az „Erdészeti Lapok“ eddig is tért nyitottak az ornithológiának s így Herman Ottó ezen tudománnyal szorosán kapcsolatos kitünő felolvasásának is szivesen helyt adunk. Tesszük ezt annál szivesebben, mert magunk is fájdalomosan érezzük ez erdő-mező apró szárnyas lakóinak megfogyását s mert kitünő tudósunk a madárvédelmet a fásítással hozza kapcsolatba, a melynek népszerűvé tételére alábbi javaslata nagyban hozzájárulhatna.

A midőn pedig e felhívást itt megteszem, ne vegye a mélyen tisztelt közgyűlés szerénytelenségnek, ha önmagamból indulok ki; reá utal erre egész helyzetem, állapotom.

Akadhat ebben a lelki sivárságra, önzésre és rideg anyagi-ságra nagyon is hajló korban valaki, a ki, a midőn a madarat énekeért szeretem és védem, így szól hozzám: mi hasznod vagy élvezeted lehet teneked a madár énekében, neked, aki azt nem is hallod?

Tehát érdek, haszon, ez legyen az egyetlen rugó, amely cselekvésre bírjon, a mely e cselekvést megokolja!? Hozzá a kérdés nem is alapos és nem is igazságos, mert én — s ez való igaz — süketen is tisztán hallom a madár dalát, annak minden hangját.

Hogyan?

Hallom feleségem szemén és szivén át. A szem, a pacsirta repeső énekére fellángol; a sziv az feldobog. Ezeket látom és érzem, és akkor a pacsirta dalának minden hangoeskája trillája visszazeng emlékezetemből, mely régesrégen, a mikor még hallottam, a legkisebb hangot is fölszívta magába, hűségesen őrzi s elzengi bensőmben, valahányszor a szántóka madár rezgő szárnynyal ég felé kél.

Az a lelki sivárság nem tudja azt, hogy a süket ember szeme élesebb, figyelőbb; hogy a legcsekélyebb rezdülést is észreveszi és jobban átérzi, mint az, a ki hallásában bizva, fölszínesen tekintget.

Én látom a kis fitiszmadár surranását az ősbükkök koronájában; a királyka bujkálását a fenyvek tömött ágazatában...

Igy is tehát meg van okolva fölszólalásom.

A mi pedig külön is késztet és följogosít, ez az, hogy mind ritkábban látom kelni égfelé a pacsirtát; leghűségesebb barátunk, a füsti fecske mindinkább elmaradoz fészketől; a kert, az erdő és liget fáinak, bokrainak sűrűjében nincs mozgás; azokat évről évre több káros bogárság lepi el. És feljajdul a kertész, a gazda, mert elpusztítja termését a féreg, a mely ellen emberi módjával, erejével hiába védekezik. Igen! mert ritkul az égi madár...

A midőn a pusztulás okának földerítéséhez hozzá fognék, meghódolok néhány percze a modern sivárság előtt, mely nem törődik a sziv hangjával, hanem számszerű, eltagadhatatlan bizo-

nyitékot követel tőlem és mindenkitől. Álljanak tehát itt számok, bizonyítsanak és vádoljanak.

Hivatalos kimutatás szerint Friaulban csak egyetlen esztendőben, a madárvonulás idejében 206,832 madár került konyhai ezélokra piacra, tényleg pedig kitett a szám 620,496 darabot!

Azt hiszik, hogy talán valami vérengző kerecsenek, vándor-sólymok vagy sasok? Oh dehogy! Csupa szemünk gyönyörúsége; erdő, mező ékessége, a gazda, a kertész legjobb barátja: vörösbegyek, hantmadarak, pintyökék, bubospacsirták és hasonló kedvességek — teelésre vonulva hálóba, kelepezébe kerültek.

Bresciában — mely előttünk magyarok előtt mindég egy bizonyos hyéna emlékét idézi fel — tehát egyetlen város piacán, egyetlen vonulási időszak alatt, hivatalos kimutatás szerint 423,792 ártatlan, hasznos kis madár került olasz ingyenczek konyhájára, gyomrába.

Montegrade szorosában három vadász, három nap alatt 14,000 füsti fecskét hálózott össze; áldozatul ingyenczek gyomra és a divat ördöge számára.

Signor Salvadori a legridegebb pontossággal kimutatja, hogy egyetlen madárfogó roccolója 20 év alatt 135,485 apró madárnak került életébe.

A divat, szellemesség és finomság világra szóló középpontja, Páris, hivatalos kimutatás szerint egyetlen évad alatt 32,000 rigót, 114,000 pacsirtát emésztett föl.

Igen, pacsirtát! És csak ennyit. Mert volt idő, a mikor a divat ördöge a pacsirtaszárnyat tétette a női kalapra és ekkor a divat metropolisának egyetlen üzletébe 400,000 pár pacsirtaszárny érkezett Finnországból...

Hát a fürj! Ez a madár csupa kedvesség, csupa haszon; szavával bejutott a nép költészetébe s a magyar klasszikusokéba is. Néha 12—16 apró pelyhes sűrög a fürjanyó körül, szedi a bogárságot... Tömegei télire elvonulnak Afrikába, hol újabb időben már készen várja őket a hálókából alkotott utvesztő. Három esztendő alatt csak Egyiptomból, hivatalos kimutatás szerint, két millió hatszáznyolcvanötezer fürj indult mint eleven hajórakomány. Hova? Talán a zulukafferekhez? Dehogy! Elindult a legműveltebb nyugat legélén járó fővárosaiba, különösen Londonba

s ez a rettenetes könyörtelenség ott találkozik avval a betegségig menő állatvédelemmel, mely a czellengő kutyáknak, macskáknak menedékházat épít s egy leszurt borju láttára göresőkben rángatódik.

De a fürj, a finom „saisonszerű“ nyalánság, az más! Egy-egy hajón kilenczven, százezer van alacsony kaliczkába betömve; 25% el is pusztul utközben; de a többi 75% mégis csak bejut azokba az érzékeny gyomrokba, a melyeknek vágya hatalmasabb minden nemes indulatnál.

Nem is két-, hanem százmilliókról van szó azokon a területeken, a melyekre a holtra fáradt fürjmadár pihenőre száll, hogy vesztét találja. A mi tájainkon pedig elhallgat a „pittypalaty“ s ha Arany János élne, csak elvétve hallhatná meg a kis párok szerelmi vallomását, melyet kevés sorban oly mesterileg leirt volt.

Az, a mit Európa déli országainak madárevő népei kis madarakban elpusztítanak és a mit a divat ördöge elnyel, nem száz ezrekre, hanem milliárdokra megyen; a számot pedig a modern közlekedés folytonosan szaporítja, mert ez a könyörtelenség „kereskedelmi czikk.“

A mikor Brazilia Colibri madarai, az élő természet e valódi drágakövei és ártatlan szemfényei jöttek volt divatba, kimutathatólag hat milliard, vagyis hatezerszer egy millió kis madár lakolt ezért életével!

Igen, mert a divat és a gyomor irtóztató hatalom. Mi, a kik közelebb állunk a közügyekhez, ez egyesület elnökével együtt részesei vagyunk annak a szívós küzdelemnek, a mely nem is gátot vagy korlátot akar vetni annak a könyörtelenségnek, mely oktalanság is — csak enyhítésére törekszünk nemzetközi viszonylatban — máig is hiába!

E nemes gyülekezet hölgytagjai talán nem is sejtik, mily gondolat czikázik át agyamon, a midőn szememmel végig tekintek rajtok? Remény kél bennem, hogy egy felvetendő eszme jó talajra akad; a nő érző szívére, mely megőrzi érzelme nemességét és tisztaságát a divat ördöge kísértésének ellenében is.

Látom, hogy önök nem tartoznak ama modern delnök sorába, a kik — különösen napjainkban — mindég eszembe juttatják James Fenimore Cooper indián regényeinek törzsfőnökeit. Valamint e vadak, úgy delnőink is rettenetesen megcsonkított madár-

tetemekkel rakják meg fejüket, nyakukon pedig vadállatok lenyuzott bőrét fejestül, mindenestül viselik.

Hogyan fordulhatnék én ezekhez a kis kékezinke érdekében, melynek egyetlen családja huszonnégy millió káros rovarnak vesztét jelenti; mely apróka társaival szövetkezve, megvédi a kertet, a mezőt az erdőt és a ligetet a pusztulástól; oly szorgalommal és szemességgel, a minő embernek és eljárásának nem adatott, mert lehetetlen!? Hát ezekhez hiába fordulnék!

De önökhöz és az Országos Állatvédő Egyesület egyeteméhez bizodalommal fordulok, mert tudom és érzem, hogy itt szavam nem lesz a pusztza kiáltó szava.

Azonban egy perczig sem ámitom magamat és a tisztelt közgyűlést avval, hogy bármi mozgalommal eldöntjük a madárvédelemnek nemzetközi feladatait, a melyeknek megoldásán a nemzetközi diplomácia legfinomabb elméi egy negyedszázad óta hiába fáradoznak.

Nem; erre mi mint egyesület — sőt mint kis számú nemzet — eszközzel és hatalommal nem birunk.

De ez mégsem jelentheti azt, hogy a madárvédelemről lemondjunk — semmiképpen sem!

Mi meg fogjuk védeni a hasznos madarat az igazság és könyörületesség szent nevében, legjobb érzületünkből indulva, saját hatáskörünkben és nem kérdezve: mit csinálnak mások?

Evvel pedig előttünk áll a kérdés: mivel és hogyan fogjunk a védelem berendezéséhez.

A midőn a feleletet keresem, felötlik emlékezetemben egy lánczolat, mely néhány évvel ezelőtt mélyen meghatott.

Spanyolország ismét vonaglott. Barcelona anarchistái tömeges gyilkolásra vetemedtek; a kormány elnökét hitvese oldalán terítette le a gyilkos golyója; Cuba szigetén a legkegyetlenebb polgárháboru rombolt, a tömeg pedig a vértől csepegő bikaviadalban kereste gyönyörét.

És ekkor valami váratlan, meglepő dolog történt, mi úgy jelent meg a véres dulakodás közepett, mint valami földöntuli engesztelő látomány.

Donna Christina régensnő saját és kiskoru fia, Don Alfonsó — a király — nevében törvényt szerzett és bocsátott ki, mely a

kis madaraknak és fészüknek védelmét rendeli el, a mely azt is meghagyja, hogy minden iskola ajtajára táblácska szegezendő, a mely a madár és fészke védelmét a gyermekek jószívűségére bizza!

Mélyen tisztelt közgyűlés! Ez a kulcs, a melylyel megnyithatjuk a jobb jövőt! Ez, vagy semmi.

Balgatag vállalkozás tőlem és bárkitől azokhoz fordulni, kiknek szive éppen csak egy hatalmas izom, a mely a vérkeringést intézi; a mely izom lüktetésére már nem gyakorol érezhető, élő hatást az, a mit az értelem szépnek, nemesnek, rútnak vagy bűnnek tart és bizonyít; de egy érzés igenis: a rideg önzés, mely nem ismeri felebarátját, embertársát, csak saját hasznát és egyebet semmit; mely ezért a haszonért megtagad minden nemesebb érzést, és képtelen az áldozásig, a könyörtelenségig fölemelkedni.

Hát hogyan emelhetnék szót a könyörtelenekkel szemben a kis madarak védelme érdekében?

De e nemes gyűlés előtt fölemelem szavamat, mert hiszen az állatok védelme az a kapocs, a mely e testületet egybefűzi, cselekvésre és áldozatra, önmegtadásra és fáradozásra serkenti.

Nekünk cselekvésünk legjavával mindent el kell követnünk, hogy a madárvédelem eszméjét bevigyük az iskolába s ott valami állandó intézmény alakjában iparkodjunk reáhatni a még romlatlan, alakítható gyermek lelkületére. Egyedül ebben látom én egy jobb, etikai tartalma szerint nemesebb jövő biztosítékát.

Valamennyi intézmény között, a melyet ismerek s a melyet a magyar szemlélődés sajátosságával egybevetettem, reám az északamerikai Egyesült-Államoknak két remek és folyton fejlődő intézménye meggyőző erővel hatott.

Az egyik a „Madarak napja“ — Birds day —, a másik a „Fák napja“ — Arbor day — intézménye, melynek értelme ime ez.

Az Egyesült-Államok minden iskolájában évenként egy nap kizárólagosan a madaraknak van szentelve akként, hogy a tanító azon a napon, tanítványainak felfogásához mérten, szép és beható előadást tart a madarak életéről, jelentőségéről a természet háztartásában, az ember gazdaságában; de lelkületében is.

Önök velem együtt jól tudják és érzik, hogy a kép, a melyet az eresz alatt fészkelő füsti fecske családi élete nyujt, a jó oktatónak biztos eszköz arra, hogy növendékeiben a legnemesebb ösz-

tönöket érintse, fakaszsa s így irányt adjon a gyermek föleszmélésének abban a zsenge korban, a midőn a családi élet bensőségének hatása alatt áll, vagy ennek befogadására legfogékonyabb.

És ugyancsak minden iskolában az évnek egy bizonyos napja a fáknek van szentelve. E napon az oktató a fák jelentőségét fejtegeti, a suly azonban arra van fektetve, hogy minden gyermek valamely alkalmas, kopár helyen egy pár csemetét ültet el, mely azután magával a gyermekkel növekszik, így a gyermek lényéhez fűződik.

Nekünk tudnunk kell azt, hogy gazdálkodási rendszerünk átalakulásával járt egy fa- és bokorirtó korszak, a melynek következménye az volt, hogy számos hasznos madár elvesztette a fészkelésre való alkalmat s ekkor elmaradt. A madarak és fák napja behozásának szép intézménye egymást egészitené ki a madárvédelem és szaporítás javára.

És gondoljunk csak falvaink nagy részének disztelenségére, parlagon heverő helyeire, melyek mérges maszlagos szírommal, Datura stramonium, embert, állatot kinező szerb tövissel — Xanthium spinosum — vannak boritva, s melyek annyira eléktelenítők. Gondoljunk e dudvások helyén vigan növekedő facsemetékre, melyeknek gondozása azokra a gyermekekre van bízva, a melyek a „Fák napján“ ültették azokat és előttünk áll az intézmény egész nemességével, nevelő hatásával.

Legyen immár szabad, mélyen tisztelt közgyűlés, hogy előadásomnak kifejtett tanúságaiból két indítványt merithessenek s annak elfogadását kérjem.

Az egyik indítvány czélzata az, hogy azoknak, a kik a madárvédelem ügyét az ország különböző pontjain felkarolni hajlandók, legyünk annyiban segítségökre, hogy nekik az erők egyesítéséhez szükséges alapszabály-tervezetet nyujthassunk, a melyet tehát ki kell dolgoznunk.

A másik indítvány azt czélozza, hogy a „Madarak“- és „Fák napjá“-ra vonatkozólag dolgozzunk ki egy alapos emlékiratot, a melyet illetékes helyen bemutatthassunk és az eszme megvalósítását kérhessük.

Jól tudom én, hogy ily fontos eszméknek dekretálása lehetetlen ott, a hol életök föltételei nincsenek biztosítva. A memorandumon tul nagy munka vár reánk, mert nem minden oktató

alkalmas arra, hogy saját tudásából merithesse a vonzó, különösen pedig a gyermek felfogásához mért előadást. Majd azon kell lennünk, hogy a két kedves napra szánt alkalmas előadásokat kiteremtsük, elterjeszszük s így könnyítsünk a tanítón és biztosítsuk az eredményt.

Ez ma már lehetséges is, mert látjuk, hogy vannak kormányférfiaink, a kik ily eszméket táplálnak, azoknak feltételeiről gondoskodnak.

Előttünk van az Erzsébet királyné emlékére ültetett fákkal elért eredmény és az az ékes könyv, mely Magyarország madarait ismertetve, kiterjed azoknak védelmére is.

Az Országos Állatvédő Egyesület tagjai tudják, hogy én az általam felvetett eszmék szolgálatában állok, van akaratom és bátorságom, ha kell az előítélettel szembeszállani és szeretem a munkát...

HIVATALOS KÖZLEMÉNYEK.

Felhívás

az állami erdőtisztek gyermekeinek nevelését segélyező alapból kiosztandó segélyek ügyében.

A m. kir. földmívelésügyi ministerium szolgálati ügyköréhez tartozó állami erdőtisztek gyermekeinek nevelését segélyező alaptól az 1900/1-iki tanévre a szabályzat értelmében a segélyek folyó évi július hóban osztatnak ki.

Segélyben részesülhetnek a m. kir. földmívelésügyi ministerium szolgálati ügyköréhez tartozó, avagy az államerdészeti szolgálati köréből nyugdíjazott s illetve elhalt erdőtiszteknek nyilvános joggal bíró gymnasiumokban és reáliskolákban, vagy a selmeczbányai m. kir. erdészeti akadémián tanuló, s illetve ezen tanintézetekbe az 1900. év őszén belépő fiugyermekei, illetve árvái; nem különben leányiskolákban vagy női tanítóképezdékekben tanuló, s illetve ilyen intézetekbe belépő leány gyermekei, illetve árvái abban az esetben, ha a tanulási előmenetelt igazoló bizonyítványaikban a kimutatott osztályzatoknak legalább fele „jó“ és „jeles“.

A jelenleg segélyben részesülők is újra folyamodni tartoznak,